

braaf dat men als bezwaarde tot taak had zijn „bezwaren alsmog in de kerkelijke weg aanhangig te maken" en daarbij zich moest wachten voor „wijze van optreden en spreken" waardoor de „kerkelijke gemeenschap" in gevaar werd gebracht, waarachter zij goed synodocratisch lieten volgen „zulks ter beoordeeling van de erbij betrokken vergadering", waarmede plein-pouvoir was gegeven zelfs aan de meest corrupte vergadering, die er ooit mocht komen of zijn. Voor hen bestond er geen kerkelijke weg, waarop kerkelijke samensprekingsplicht hen riep tot arbeiden met de broeders in het kerkverband. Terwijl zij bij degenen die ook hen eens betitelden als verkeerde leidslieden, de ernstige zaak te berde brachten, „of het in de jaren voor en tijdens het conflict in onze kerken niet heeft ontbroken aan den drang der liefde, om elkaar ondanks onderlinge verschillen vast te houden", zagen zij er blijkbaar geen been in om zelf van hun kant nu door een duidelijke actie hen los te laten, met wie zij nu deze jaren als broeders in den Heere vereenigd waren in de kerk des Heeren, zoodra maar hun ingedijende formulaties de hooge goedkeuring ginds hadden verkregen. Zoo werd dit geen kerkelijke hereeniging maar een persoonlijke terugkeer tot de synodocratie. En het past dan ook volkomen op het karakter van deze onderhandelingen, dat vervolgens ter Synode te Den Haag die terugkeer van de dwalenden tot de in dezen principieel niet dwalende kerk werd geregeld, voor deze zes en voor degenen, die hun voorbeeld zouden willen volgen. Over hun hoofden werd over hun verleden zonder hun tegenspraak in hun bijzijn het veroordeelende vonnis uitgesproken toen prof. dr. K. Dijk één der Deputaten ter Synode-vergadering in Den Haag het blijkens het verslag in Scheps onomwonden uitsprak: „In den stap, dien de broeders deden, ligt de erkenning, dat, al meenden zij de dingen juist te zien, zij niet hadden mogen breken met de Geref. kerken". Zij erkenden scheurmakers te zijn geweest, verkeerde leidslieden, die revolutie hadden bedreven en daarom ook al dien tijd niet waardig waren geweest te zijn erkend als ambtsdragers in Gods kerk.

Doch ook op het onzedelijk karakter van de woorden en handelingen van deze rapporterende Deputaten en de hun beleid goedkeurende Synode moet het licht vallen. Prof. dr. Dijk moge dan wel in de discussie ter Synode duidelijke referentie hebben gedaan aan de waardeering van het kerkverbrekend optreden der zes samensprekers, in het rapport van deputaten zelf wordt dienaangaande wijselijk (?) gezweven. Men treft b.v. het woord schorsing en afzetting niet aan in het verslag van dit Rapport aan de pers gegeven.

En voorts bestond men het zonder nadere explicatie of rectificatie mannen, die men voordien schriftelijk had aangewezen als „verkeerde leidslieden", wier gemeenschap „een revolutionaire beweging" werd genoemd, die „de gemeente des Heeren verwoest" nu in hun gemeenschap met den naam „KERK" te vereeren. Wat dat voor een kerk is, die de gemeente des Heeren verwoest en wat dat voor ambtsdragers zijn in die kerk, die niet als wettige ambtsdragers in Gods kerk mogen worden erkend en ontvangen, hebben zij er helans niet bij gezegd. Ook dit werk van Deputaten en van de hen dechargeerende en bevestigende Synode verdient geen andere kwalificatie dan ONZEDELIJK.

Aangezien uit niets de juistheid van dezen terugkeer tot de Synodocratie is gebleken, terwijl de beide ingedijende formules o.l. alleen maar minstens even radicale verwerping verdienen als de Vervangingsformule en wat erom heen hangt, kunnen wij voor onszelf niet anders concluderen dan dit: Zoo was er de loslating van de gemeenschap met de Kerk des Heeren van een zestal mannen, die de gemeenschap gingen zoeken met hen, die Christus in Zijn kerkvergaderend werk hebben tegengestaan en voortgaan tegen te staan in de voltrokken en gehandhaafde uitstooting uit het ambt van hen, die door Hem geroepen waren tot de bediening van het heilig Evangelie en van het hoeden en regeeren van de kudde des Heeren. Zoo bedierven ook in 1950 kwade samensprekingen goede zeden.

P. GROEN.

*• Kalamazoo-Meppel

Ten vervolge op wat we onder dit opschriftje bespraken, nog even dit.

De Y. K. Vellenga (synodocr.) brengt tegen wat wij over het „aanbod" schreven (Heldelb. Cat., II) geen bezwaar in. Maar, nog steeds bezig met de vraag, of God niet een genadige gezindheid jegens ALLE menschen heeft, stelt hij me nog een vraag, waarop ik gaarne antwoord. Als Christus Jeruzalem aanspreekt met het beeld van een hen, die haar klekens bijeenvergaderen wilde onder de vleugels, terwijl ze niet wilden, is dan de aanwending van dit beeld geen bewijs van Gods genadige gezindheid jegens alle geroepenen?

Nu zou ik kunnen aanvoeren: het ging in dit debatje over Gods genadige gezindheid jegens alle menschen, dus in dit geval ook tegenover de Romeinen, Pontius Pilatus, Herodes, den antichrist. Als de V. zegt: „Jegens alle menschen", dan houden we hem graag aan dat woord. En wij vinden het dan niet heelmaal ter zake, als hij zoo met nadruk zich beroept op een daad van Christus tegenover hen, die allemaal destijds nog lid van de eene heilige algemeene messiaansche kerk waren. Want het probleem wordt dan verlegd tot het terrein der roeping, als middel in de administratie van de genade.

Maar na deze opmerking, willen we graag de V. antwoorden. Hij zegt, dat hij de vraag al eens eerder gesteld heeft, zonder antwoord te krijgen. Inderdaad: we dachten aan het bovenstaande. Maar wij willen nu wel zeggen, dat we er ongeveer zoo over denken als Calvin. Die zegt, C.R., 45, 642, en vooral 643: dat hier de toorn aan het woord is (indignatio); dat tusschen de stad en haar leiders verschil gemaakt wordt; en dat haar een bitter verwijt (exprobatio) gemaakt wordt. Duidelijk onderscheidt Calvin tusschen den verzoeningsdienst en de verborgen gezindheid Gods, waarover de tegenstanders der particuliere genade hem lastig vallen. Calvin antwoordt (643/4): wat betreft die gezindheid Gods, wel, men moet zijn „wil" (voluntas), zooals die hier wordt ter sprake gebracht, bezien van uit de uitkomst (effectus). Het gaat in deze plaats, zegt Calvin, niet om Gods verborgen raad.

En als men dan vraagt, of God dan soms tweeërlei wil heeft, dan antwoordt hij: dat Gods wil eeng en eenvoudig is (unica et simplex); maar omdat wij niet kunnen doordringen tot den diepen afgrond van Gods verborgen verkiezing, daarom wordt, en dit vanwege onze zwakheid, Gods wil op tweeërlei manier ons voorgesteld. Waarom zegt hij, en ik denk hier terug aan wat ik zelf schreef in mijn rede over de wetenschappelijke waarde van den term algemeene genade, waarom zou men hier niet denken aan een anthropomorfe (of -pathische) voorstelling, waarvan men toch in andere gevallen wel degelijk zich rekenschap geeft?

Als dus de V. citaaties aandraagt, niet eens van den laatsten tijd, over een aanbod van genade, dan herinneren wij hem eraan, dat een aanbod van genade nog wat anders is dan een uitvloeisel van genadige gezindheid.

Maar als hij aan het slot vraagt: „zou het op een gegeven oogenblik niet beter zijn te zeggen: we krijgen dit voor onze gedachten niet sluitend in elkaar", dan vraag ik, niet zonder verwondering, me af: waarom zegt de Vellenga dit nog tegen mij, en niet tegen zichzelf? Want ik zelf heb juist dit argument tegen hem gekeerd? Mijn redeneering was: Kuyper wil alles onder één en denzelfden term vangen: genade. Ridderbos (S. J.) eveneens: royaal (de „altijd royale God!"). De Vellenga ook. Toen zei ik tegen hen: gebruik liever twee woorden, dan één: want God spreekt van zichzelf „bifariam" (op twee manieren, zegt Calvin, hierboven aangehaald).

En nu doet de V. net, alsof dit argument tegen mij zich keert. Terwijl hij zelf juist, met zekere gretigheid, afging op den éénten term van den „altijd „royalen God".

Ik herken dien God niet uit de Schrift, en zeg liever: zwijg, als ge niet spreken kunt, en laat dus Gods gezindheid niet uit één woord kennen als altijd royaal. Respondet... voluntatem Dei ab effectu esse considerandum (Calvin: Gods wil is te bezien van uit de uitkomst). K. S.

*• Dr. J. Hoek en de confessie

Dr. F. L. Bos heeft enkele weken vóór zijn overgang naar de synodocratie het pad gekend door de publicatie van een onjuiste, en dan ditmaal synodocratische sacramentsbeschouwing. Wie de passages wij precies aangeeft uit de schrijvers, die hij citeert, kan desgewenscht het bewijs krijgen, dat ze verkeerd begrepen zijn.

Overigens — dat doet er weinig toe.

Dr. J. Hoek is op de vergissingen van dr. F. L. Bos gaan steunen voor een nieuw propagandastukje. Het wordt me nog al eens toegezonden; blijkbaar zit het sommigen nog even in de maag. Maar dat is niet nodig. Hoe vaak is het al niet weerlegd? Maar sommigen repeteeren maar — alsof er nooit iets weersproken is.

Zoo schrijft dr. J. Hoek, dat art. 33 der geloofsbelijdenis uitspreekt, dat de sacramenten zichtbare teekenen en zegelen zijn van een inwendige en onzienlijke zaak, door middel waarvan God in ons werkt door de kracht des H. Geestes.

Zijn lezers denken nu natuurlijk dat de woorden „door welke" slaan op die inwendige zaak.

Maar dat is een misverstand.

Dan moest er staan: per quam (enkelvoud).

Maar er staat: per quae (meervoud).

De woorden „door welke" slaan op de teekenen en zegelen. Dat is al ettelijke malen herinnerd en een eerste klas gymnasiast kan dat controleeren.

Maar niettemin..... fantaseer maar voort, dr. Hoek, en geloof maar gerust, dat men de kerk bouwt door te doen alsof Grijdanus geen belijdenis kan lezen, en u wel.

K. S.

Boekbespreking

Een boek voor onzen tijd

Reeds geruimen tijd is het tweede deel¹⁾ van den loopenden jaargang van de bekende R.B.-Serie in het bezit der abonné's. Tot mijn spijt bleef aankondiging van dit boek in ons blad tot dusver achterwege, mede door misverstand omtrent de methode die hierbij in dit geval moest worden gevolgd. De Redacteur was van oordeel, zooals mij onlangs bleek, dat op mij de taak rustte op de verschijning van dit werk de aandacht te vestigen, daar ik het persklaar gemaakt had. Aan zijn wensch worde bij dezen met vreugde voldaan, al vind ik hierin²⁾ aanstonds aanleiding op te merken, dat hetgeen in het boek geboden wordt geheel en al het werk van Dr. Dam is, behalve de vertaling van het grootste deel van het vierde boek der Dialecten van Epictetus.

De schrijver, wijlen Dr. R. J. Dam, is aan de abonné's van genoemde serie wel bekend door zijn werk als Rector van het Geref. Gymnasium te Kampen en

¹⁾ Stoa en Litteratuur in het licht der Schrift, door Dr. R. J. Dam; verschenen in de R.B.-Serie, Uitg. Oosterbaan & Le Cointre, Goes.

²⁾ Het is immers regel, dat elk medewerker eigen werk aankondigt.

als Lector aan de Hoogeschool der Kerken. Met de Professoren Grijdanus en Schilder bleef hij trouw in het vervullen van de door de Kerken verleende opdracht voor de Opleiding tot den Dienst des Woords. Hoe velen zullen niet juist in de jaren van oorlog en kerkstrijd hem hebben gezien en gehoord, als hij trok door het land en in kleiner of grooter kring aanspoorde tot trouw en tevens zoo bemoedigend sprak?

Maar het leven gaat voort en wij vergeten zoo snel. Daarom pogde ik in een inleidend woord de betekenis van het werk van Dr. Dam zoowel in de tijden van vrede als in de dagen van strijd te schetsen, opdat de lezers des te beter de bedoeling van zijn geschriften zouden verstaan. Daarom zijn we ook dankbaar, dat een werk, dat door Dr. Dam was toegezegd voor de R.B.-Serie, zoover gereed was, dat de Uitgevers aanstonds pogingen ondernamen het alsnog te doen verschijnen.

Helaas moesten we constateeren, dat in de jaren van papiertoe wijziging door de bevoegde instanties hierop afwijzend werd beschikt. Een feit, dat ons even doet zien, welk een voorrecht door God ons werd geschonken, dat wij weer in volle vrijheid mogen publiceren, wat ons volk noodig heeft.

Noodig heeft. Daarop leg ik gaarne den nadruk. Daarom karakteriseerde ik het werk van Dr. Dam als: een boek voor dezen tijd. Stellig zullen er wel abonné's zijn, die met verbazing den inhoud hebben bezien. Het is geen boek om even door te bladeren. Men leze het rustig. En dan kan het rijke vruchten afwerpen.

De lezer wordt hier immers binnengeleid — want we twifelen niet, of aan velen is het terrein min of meer onbekend — in een wereld van heidensche wijsheid door een gids, die hem de doorwerking van deze aan de Schrift vreemde en vijandige gedachten tot in onze dagen doet zien, tot in zijn elgen leven toe. Zoo wordt het duidelijk, welk een wijde kloof er gaapt tusschen de gelijklopende termen in den mond van een heiden en van een schriftgelovige. En scherpe onderscheiding hebben we van noode in onze dagen in de worsteling tegen allerlei humanistische invloeden op vrijwel elk terrein. Hier wordt dan ook geen intellectueel doel nagejaagd. Schrijver beoogt niet slechts inzicht te bieden in de Stoa, maar niet minder ons beter te doen „verstaan en beleven eigen geloofsinhoud".

Wie leven wil naar het Woord, wordt gedwongen te „studeeren". Geen wonder, dat onder ons steeds levendiger wordt het besef, dat methode en inhoud van ons Christelijk onderwijs aller aandacht verdient. Lezing van het boek van Dr. Dam zal dit besef niet alleen versterken, maar ook in veel opzichten goeden steun kunnen bieden bij het zoeken naar een oplossing in de vragen, die hier rijzen. Zelf streefde Dr. Dam naar een eigen Christelijke didactiek. De vruchten daarvan kunnen we voor een bepaald gebied in dit boek vinden. Het doet ons aanstonds zien, dat vele vragen, die tegenwoordig aan de orde zijn, bijv. inzake de rede van Paulus op den Areopagus en de gemeene gratie, rechtstreeks van invloed zijn op de wijze van behandeling van allerlei leerstof in de scholen. Door het eigen standpunt, dat de schrijver inneemt, zal hij tevens ten aanzien van deze vragen zelf de belangstelling doen herleven.

Omdat aan de opzet van het werk, om behalve Epictetus ook Marcus Aurelius te behandelen, niet kon worden voldaan, werd in overleg met de Uitgevers nog een uitvoerig artikel over Litteratuur toegevoegd. Natuurlijk is door het uitvallen van één der twee Stoïcijnen de bespreking van de wijsheid der Stoa niet volledig te noemen, al vormt de behandeling van Epictetus wel een afgerond geheel. Na een beschrijving van diens leven onder den titel: „Een vergeten leven", volgen de hoofdstukken: De wijsgeer en zijn god, De wijsgeer als goddelijk mensch, De wijsgeer en zijn medemens, De wijsgeer en 's levens goed, De wijsgeer en de dood, De wijsgeer in strijd met zichzelf, Kersteningspogingen en Cynische taal, waarna een vertaling volgt van uitgekozen gedeelten uit de werken van Arrianus, die de leer van Epictetus bevatten. Een overzicht van de in de hoofdstukken besproken plaatsen maakt het den lezer mogelijk, terug te vinden, wat hij omtrent een bepaalde plaats vond opgemerkt. Samen 175 pagg., waarvan de helft wordt gevormd door een bespreking, die telkens ons verwijst naar de Schrift.

In deze toetsing aan de Schrift ligt de waarde van het werk. Dr. Dam wees er eens op, hoe in onderwijskringen — en daaronder mogen we zoowel de ouders als de leeraren en onderwijzers verstaan — nogal eens de gedachte wordt gevonden, dat zij die den Heiland maar oprecht belijden, vanzelf wel waarlijk Christelijk onderwijs zullen geven, krachtens hun geheiligde persoonlijkheid. Hij waarschuwde daarbij tegen een onderschatting van de ontzettende macht der duisternis, waardoor het licht heen moet boren.

Hier in de inleiding op het artikel over Litteratuur vinden we eenzelfde gedachte uitgesproken omtrent de moeilijkheid, ook na het verwerven van Schriftuurlijke grondbeginselen, deze toe te passen op concreet literair werk. Wie kent niet de vele vragen, die hier telkens weer worden opgeworpen of ook vanzelf rijzen? Ze worden genoemd in de opschriften boven de verschillende gedeelten: De schoonheid, De kunst van het woord, De kunstenaar als schepper, Inspiratie, „De Kunst om de Kunst", „Tendenz-litteratuur" en littera-

tuur met inhoud o hang, Ee Wordt passing de noodz aard sel niet ber van alge den men va 14) ad komt, w de kenni

EEN HA

Onder kerkblad. Bover tisch, no maar de een onbes volgende, de kerk. Zijn recht Zaterdag waaronder teren, bij welke kor de besluit voor de v wordt m speedig n te regelen Maanda diakenen) d. Wilde de feiten i uitvoerig) v. d. Wil Hij kreeg dagen.

t Antw de Wilde gadering, sloten: br keraad v 8 Maart v delt geno mensprekt Vrijdag Kesteren Vlaarding zonden en van die v voor „aan deputatie kerkeraad paald!

Zaterdag v. Kester deputatie Gebonde neemt „de G. van K ging al op de outmo leiding on raad uitwa gebeden! Treffend Zaterdag vorige avc leiding va bereids de acte van legd!

Was nie was ook „acte" een zaten nog Toen hebbe heeft over van Prof. je elkaar s tolereren!

Daarna namen op ten! Hand „de amts voor „een genwoordi

's Avond de namen de gebond ouderling den op de deren) eva

Zaterdag leiding van gers op v

Westrate nemen. O doch hij x teraf uit

en avond Alles bi handelinge kerkatijl haast tot maar klas mensen! roes! Een